

УДК 378.124:796

С. В. Мединський

Чернівецький національний
університет імені Ю. Федьковича

МОДЕЛЬ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ Й СПОРТУ ЯК ОСНОВА ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті розкрито поняття професійної компетентності фахівця фізичної культури і спорту як такої, що відображає змістово-діяльнісний аспект його професійної діяльності; здійснено узагальнений огляд системи компетенцій, у контексті якого простежено значущість підприємницьких компетенцій, формування яких у сукупності з іншими параметрами професійної компетентності фахівця спрямоване на забезпечення конкурентоспроможності сучасного спеціаліста.

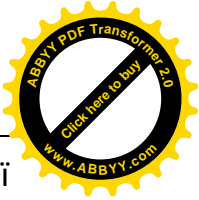
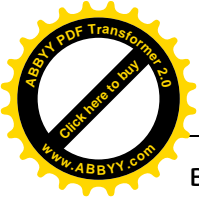
Ключові слова: модель фахівця, професійна компетентність, система компетенцій, підприємницькі компетенції.

Постановка проблеми. Основною ідеєю сучасної концепції вищої освіти є підготовка кваліфікованого працівника відповідного рівня і профілю, конкурентоспроможного на ринку праці, компетентного, відповідального, такого, що вільно володіє своєю професією й орієнтується у суміжних галузях діяльності, здатного до ефективної роботи за спеціальністю на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного зростання, соціальної і професійної мобільності; до задоволення потреб особистості в одержанні відповідної освіти.

Такі орієнтири сучасної вищої освіти визначають спрямованість професійної підготовки фахівців галузі фізичної культури й спорту на формування особистості, здатної до плідної професійної праці в сучасних ринкових умовах, готової до професійної діяльності, яка володіє не тільки системою спеціальних знань, професійних дій і соціальних відносин, а й сформованістю і зрілістю професійно значущих якостей, відповідною кваліфікацією.

Аналіз актуальних досліджень. Моделювання професійної діяльності фахівця, як доводять наукові дослідження В. Андреева, Д. Григорьева, Н. В. Кузьминої, С. Сисоевої, Л. Сігаєвої, В. Сластьоніна, В. Смирнова, М. Таланчука та ін., є вихідною, базовою позицією в обґрунтуванні концептуальних положень процесу професійної підготовки фахівця з будь-якої спеціальності.

У широкому розумінні слова модель – це образ (мисленнєвий чи умовний, зображення, опис та ін.) будь-якого об'єкта, процесу чи явища. Згідно з визначенням В. Штоффа, під моделлю розуміється мисленно уявлювана чи матеріально реалізована система, яка, відображаючи чи

відтворюючи об'єкт дослідження, здатна заміщувати його так, що її вивчення дає нам нову інформацію про цей об'єкт [1, 201].

У професійній педагогіці під моделлю фахівця розуміють описовий аналог, що відображає основні характеристики об'єкта, який вивчається і яким виступає узагальнений образ спеціаліста даного профілю (Б. Динамова, І. Сігов, Д. Чернилевський). Таку сукупність професійних властивостей і якостей особистості в педагогіці позначають і поняттям «професіограма». Як вважають М. Таланчук, В. Сластьонін, моделлю спеціаліста є професіограма, яка моделює очікуваний результат, що існує ідеально і є досяжним після закінчення терміну навчання. Як система вимог до спеціаліста, модель дає можливість передбачити конкретні шляхи, засоби, методи, критерії професійної підготовленості і становлення особистісних морально-педагогічних якостей, необхідних для виконання професійних функцій [4].

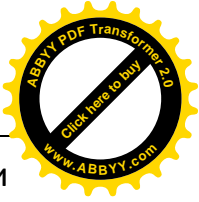
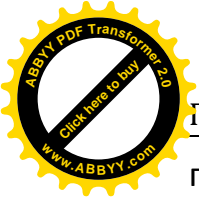
Згідно з формулюванням учених Р. С. Тягура, Б. М. Мицкана, О. М. Мокрова, професіограма фахівця – це реєстр, що включає сукупність особистісно-ділових рис, певний обсяг суспільно-політичних, психолого-педагогічних і спеціальних знань, а також програму педагогічних умінь і навичок, необхідних для виконання вчителем його професійних обов'язків [3].

Професіограма конкретизує найбільш важливий, обов'язковий склад професійної діяльності людини, визначає базові якості.

Закономірно визнаним у професійній педагогіці є постулат про залежність системи знань, умінь, якостей фахівця від специфіки галузі, в якій здійснюється професійна діяльність.

Відповідно до специфіки фізичної культури та спорту, усі професійні риси та якості особистості фахівця цієї галузі повинні бути природною основою його потреби забезпечити соціальну взаємодію і спілкування людей через організацію їхнього дозвілля, наповненого моральним і виховним змістом, допомоги у кожній особистості в її самореалізації і самоактуалізації.

Узагальнюючи дослідження Г. Д. Бабушкіна, Л. М. Головатої, І. Л. Головіна, М. Т. Данилка, А. Н. Двоєшлазова, Н. Н. Зволинської, Н. Ю. Зубангова, В. І. Маслової, В. І. Смолюка та ін., зазначимо, що майбутній фахівець фізичного виховання та спорту традиційно визначається як особистість, яка цілеспрямовано здобуває у ВНЗ кваліфікацію відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня у процесі спеціально організованої навчально-виховної діяльності, спрямованої на підготовку до подальшої

професійної діяльності щодо підтримки відповідного рівня фізичної культури населення або досягнення вищих спортивних результатів на олімпійській, світовій чи регіональній аренах у командному чи в індивідуальному вимірах.

У тезах Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнення та освіти термін «компетентність» визначається як спроможність кваліфіковано проводити діяльність, виконувати роботу або завдання. При цьому це поняття охоплює знання, вміння і навички та ставлення, що дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати певні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі чи конкретній діяльності [5].

Міжнародна Комісія Ради Європи у своїх документах розглядає поняття компетентності як загальні, чи ключові, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання ключових кваліфікацій, умінь, зіставлень, чи опорних знань. На думку експертів Ради Європи, компетентність передбачає: а) можливість особистості сприймати і відповідати на індивідуальні і соціальні потреби; б) комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок.

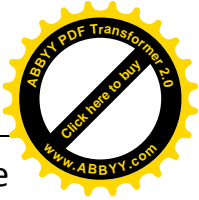
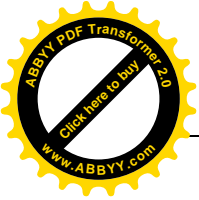
Компетентність розглядається також як здатність застосовувати знання і вміння ефективно і творчо в міжособистісних відносинах – ситуаціях, які передбачають взаємодію з іншими людьми в соціальному контексті так само, як і у професійних ситуаціях

Мета статті – розкрити окремі аспекти розробки моделі або професіограми сучасного фахівця фізичної культури й спорту як основи його професійної підготовки у навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Стартовою позицією аналізу моделі фахівця з фізичного виховання, як і фахівця будь-якої іншої галузі, зазвичай виступає його особистісна характеристика. Зважаючи на те, що фахівець у галузі фізкультури й спорту працює у сфері «людина – людина», професійно значущими для нього дослідники визнають такі особистісні якості:

1) морально-гуманістичні якості, які виражають специфіку цього виду діяльності й відображають утвердження словом і працею пріоритету цінності людського життя, найвищих духовних цінностей, моральних норм поведінки й стосунків (любов до людей, гуманність, доброта, доброзичливість, чуйність, терплячість, відповідальність, почуття власної гідності та ін.);

2) психологічні характеристики, які є складовою фахової діяльності фахівця фізичної культури (високий рівень протікання психічних процесів, стійкі психічні стани, високий рівень емоційних і вольових характеристик);

3) психоаналітичні якості, орієнтовані на професійне самовдосконалення фахівця (самоконтроль, самокритичність, самооцінка, а також стресостійкі якості – фізична тренованість, самонавіюваність);

4) психолого-педагогічні якості, спрямовані на встановлення партнерських взаємовідносин, – комунікабельність (здатність швидко встановлювати контакт), емпатійність, візуальність (зовнішня привабливість), красномовство (вміння навіювати й переконувати), перцептивність (сприймання людини людиною), тактовність та ін.;

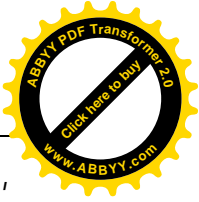
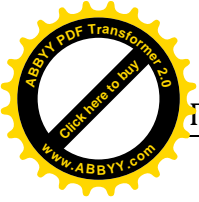
5) сформованість ціннісно-мотиваційної сфери – визнання фахівцем цінностей професійної діяльності, їх трансформація у внутрішні переконання, ставлення до об'єктів професійної діяльності, до самого себе, представників професійного співтовариства; високий рівень професійної мотивації – особистий інтерес до фізичної культури, цілеспрямованість, послідовність, адекватність особистої поведінки і вчинків ідеалам професійної діяльності.

Особистісні характеристики фахівця фізичної культури й спорту забезпечують здатність до професійної діяльності й визначають характер його функціонування в системі міжособистісних відносин. У цілому вони задають профіль особистості фахівця, водночас виступають умовою й середовищем формування його професійної компетентності.

Поняття професійної компетентності фахівця фізичної культури і спорту відображає змістово-діяльнісний аспект його професійної діяльності й містить єдність теоретичної і практичної готовності до здійснення фізкультурно-спортивної діяльності.

Нині триває активна переорієнтація на визначення системи компетенцій, що забезпечують якість освіти, адекватну вимогам часу. За рекомендаціями ЮНЕСКО, сутність сучасних концептуальних вимог до професійної компетентності фахівця зводиться до розширення знань, умінь і навичок, необхідних безпосередньо для підвищення продуктивності праці, у сфері життєдіяльності в цілому.

Сьогодні відбувається заміна понять трудових виробничих знань повною гамою знань, умінь і навичок, у тому числі таких, які необхідні для: 1) охорони і покращання здоров'я, 2) демографічного розвитку; 3) збереження і розвитку традицій і культури; 4) раціонального використання природних ресурсів; 5) захисту навколишнього середовища; 6) зниження екологічного ризику; 7) виконання активної громадянської ролі; 8) конкурентоспроможності на ринку праці.

У більшості досліджень останніх років (С. Адам, Б. Бергман, М. Т. Громкова, В. І. Додонов, А. К. Марков, Л. М. Мітіна, А. Стівен) поняття «компетенція» розуміється не як набір здібностей, знань і вмінь, а як здатність або готовність мобілізувати всі ресурси (організовані у систему знання, уміння, навички, здібності та психічні якості), необхідні для виконання завдання на високому рівні, адекватні конкретній ситуації, тобто відповідно до цілей та умов відбування дії.

Ключовими компетенціями має оволодіти кожний член суспільства з метою системного застосування в різних ситуаціях. Один із варіантів визначення таких ключових компетенцій запропонований у рекомендаціях Ради Європи (Берн, 1996), де визначено п'ять груп компетенцій, оволодіння якими є визначальним критерієм якості освіти:

1) політичні й соціальні компетенції, пов'язані зі здатністю брати на себе відповідальність, брати участь у спільному ухваленні рішень, регулювати конфлікти без насилля, брати участь у функціонуванні й розвитку демократичних інститутів;

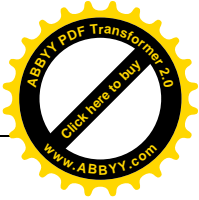
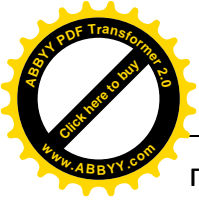
2) міжкультурні компетенції (контролювати прояви расизму і ксенофобії, утверджувати толерантні відносини);

3) компетенції, пов'язані з усним і письмовим спілкуванням, особливо важливі для роботи і соціального життя, з акцентом на тому, що людям, які ними не володіють, загрожує соціальна ізоляція (у цьому контексті комунікації дедалі більшої ваги набуває володіння більше, ніж однією мовою);

4) компетенції, пов'язані з адекватним сприйманням та застосуванням сучасної інформації, володінням інформаційними технологіями, розумінням у застосуванні позитивних і слабких аспектів, здатністю до критичного судження щодо інформації, яка розповсюджується ЗМІ та рекламою);

5) компетенції, які реалізують здатність і бажання вчитися як основу безперервної підготовки у професійному плані, а також в особистому й громадському житті, здатність навчатися протягом усього життя [5].

Сучасники розглядають ключові компетенції як основний освітній результат і трактуються як міжкультурні та міжгалузеві знання, вміння, здібності, які необхідні для адаптації та продуктивної діяльності в різних професійних співтовариствах. До них відносять такі, що є універсальними для соціальної адаптації особистості, її вільної орієнтації в сучасному інформаційному та культурному просторах, розвитку її освітнього,

професійного й творчого потенціалу.

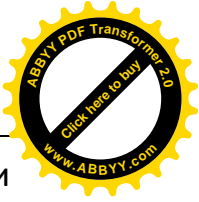
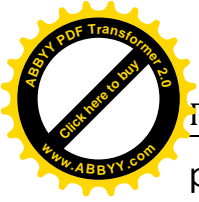
Серед таких універсальних компетенцій варто зазначити значущість підприємницьких компетенцій, формування яких у сукупності з іншими параметрами професійної компетентності фахівця спрямоване на забезпечення конкурентоспроможності сучасного спеціаліста. Це поняття, на думку дослідника Г. Росса, застосовується поряд з поняттям професійної компетентності. Як стверджує Л. В. Кнодель, саме поняття конкурентоспроможності фахівця є достатньо конструктивним і може бути покладене в основу проектування всієї освітньої діяльності. При цьому за визначальні властивості слід приймати: 1) чіткість цілей і ціннісних орієнтирів; 2) працелюбність; 3) творче ставлення до праці; 4) здатність до ризику; 5) незалежність; 6) здатності: а) бути лідером; б) до неперервного саморозвитку; в) до неперервного професійного зростання; 7) прагнення до високої якості кінцевого продукту, 8) стресостійкість [2, 398–399].

Конкурентоспроможність спеціаліста, на думку багатьох авторів, асоціюється з успіхом як у професійній, так і в особистісній сферах. Головна психологічна умова успішної діяльності в будь-якій галузі – це впевненість у своїх силах за принципом: «упевненість – запорука успіху». Основні напрями, за якими виробляється впевненість у собі: засвоєння і вдосконалення професійної майстерності, адекватна поведінка в різних ситуаціях людського спілкування, підтримка і зміцнення здоров'я і працездатності, створення сприятливого зовнішнього вигляду, власного іміджу. Ці рекомендації орієнтовані на підвищення індивідуальної конкурентоспроможності, що видається цілком актуальним у сучасних умовах, коли альтернативою для кожного може стати безробіття.

Тепер робоча сила – реальний товар на ринку праці, де дедалі більше утверджується принцип конкуренції, і цей товар для відповідності попиту повинен бути конкурентоспроможним, тобто мати гарне оформлення і гарну рекламу (чи саморекламу).

Базові елементи і структура моделі конкурентоспроможності майбутнього фахівця підпорядковуються такій логіці: а) об'єкти засвоєння у процесі підготовки; б) вимоги до особистісних якостей майбутнього фахівця; в) вимоги до вмінь, навичок, здатності спеціаліста до діяльності.

Висновки. Професійна підготовка фахівців фізичного виховання вищих навчальних закладів у сучасному світі визначається як складова професійної діяльності, тобто як психолого-педагогічними та спеціальними вимогами на

ринку праці, так і суспільно-політичними, соціальними, а також вимогами держави до фізичного стану та рівня фізичної культури населення.

Фахівець фізичної культури й спорту має бути розвиненою, освіченою та інтелігентною людиною, яка може кваліфіковано здійснювати виховну, фізкультурно-оздоровчу та навчально-тренувальну роботу з різним контингентом населення, а також сприяти гармонійному розвитку особистості, формуванню життєво необхідних навичок, розвитку фізичних якостей, зміцненню здоров'я, підготовці кваліфікованих спортсменів та команд.

Складовою університетської компетенції фахівця фізичної культури, що дає йому змогу адаптації та орієнтації в сучасному інформаційному та культурному просторах, розвитку професійного і творчого потенціалу, є підприємницькі компетенції, які дозволяють відповідати попиту на ринку праці, бути конкурентоспроможним, мати гарну «обгортку».

ЛІТЕРАТУРА

1. Громкова М. Т. Андрагогика: теория и практика образования взрослых : учеб. пособ. [для системы доп. и проф. образования] / М. Т. Громкова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 495 с.
2. Кнодель Л. В. Теория и практика подготовки специалистов сферы туризма в странах-членах Всемирной туристской организации : дисс. доктора пед. наук / Кнодель Л. В. – К., 2008. – 640 с.
3. Мокров О. М. Організація і проведення педагогічної практики в ЗОШ студентів факультету фізичного виховання і спорту : метод. рекомен. для викл. і студ. / Мокров О. М., Мицкан Б. М., Тягун Р. С. – Івано-Франківськ : Плай. – 2002.
4. Таланчук Н. М. Введение в неопедагогику / Таланчук Н. М. – М. : Педагогика, 1991. – 181 с.
5. Чемерис І. Нові вимоги до спеціаліста: поняття компетентності й компетенції / І. Чемерис // Вища освіта України. – 2006. – № 2. – С. 84–87.

РЕЗЮМЕ

С. В. Медынський. Модель сучасного спеціаліста фізичної культури і спорту як основа його професійної підготовки в вищих навчальних закладах.

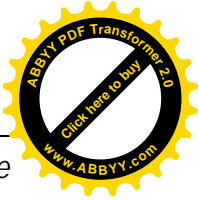
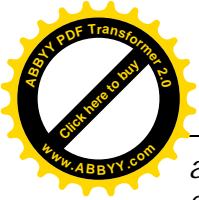
В статті розкрито поняття професійної компетентності спеціаліста фізичної культури і спорту, що відображає змістовно-діяльнісний аспект його професійної діяльності; проведено об'єктивний огляд системи компетенцій, в контексті якого прослідковано значимість підприємницьких компетенцій, формування яких разом з іншими параметрами професійної компетентності спеціаліста направлено на забезпечення конкурентоспроможності сучасного спеціаліста.

Ключевые слова: модель спеціаліста, професійна компетентність, система компетенцій, підприємницькі компетенції.

SUMMARY

S. Medynskiy. Model of modern specialist of physical culture and sport in higher educational establishments is study.

The concept of professional competence of specialist of physical culture and sport is exposed as such which represents professional activity; the carried out is generalized review of the system of education, meaningfulness of enterprise jurisdictions forming of which in an

aggregate with other parameters of professional competence of specialist is traced in the context of which, directed on providing of modern specialist.

Key words: model of specialist, professional competence, system of jurisdictions, enterprise jurisdictions.

УДК 378.14:17.022.1

Ю. В. Пелех

Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука

ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ КОНСТАНТИ У ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТЬОГО ПЕДАГОГА ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті здійснено герменевтико-структурний аналіз понять, що визначають роль ціннісно-смыслової константи під час формування готовності майбутнього педагога до професійної діяльності. Наведено концептуальну модель, основною метою застосування якої у навчально-виховному процесі ВНЗ є збагачення і розвиток ціннісно-смыслової сфери особистості майбутнього педагога шляхом осмислення вищих гуманістичних цінностей людства для ефективного набуття фахових компетенцій.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації, ціннісно-смыслова готовність, модель, модель ціннісно-смыслової готовності, майбутній педагог, педагогічна діяльність, готовність до професійної діяльності.

Постановка проблеми. В умовах розбудови громадянського суспільства в Україні педагога-практика варто вважати не тільки суб'єктом процесу навчання і виховання, а й активним перетворювачем культурно-історичних подій, рушієм аксіоцентованої гуманітарної парадигми в межах мікро- і макросоціуму. Тому у процесі професійної підготовки майбутнього фахівця особливої актуальності набуває питання вивчення системи його ціннісних орієнтацій, що мають гуманістичну природу і є підґрунтям людських взаємовідносин. Пріоритетною цінністю при цьому постає особистість самого педагога з його внутрішнім світом, інтересами, потребами, здібностями, можливостями й індивідуальними особливостями. Ціннісна сфера людини розглядається в дослідженні як стрижнева вісь, базис для формування професійної майстерності, що зумовлена домінуванням соціально-гуманістичних чинників, які пронизують усі ланки суспільного життя. При цьому практичне значення роботи полягає у наданні допомоги науково-педагогічним працівникам у реалізації їхньої аксіологічної функції, представленні ролі й місця значущих педагогічних якостей-цінностей у структурі пізнаннево-категоріального апарату вихованця, подоланні застарілих педагогічних уявлень про особливості навчально-виховного процесу.

У цьому контексті необхідність наукових розвідок у царині змістового наповнення ціннісно-смыслової сфери особистості майбутнього педагога